

ratione vel sine aliud decens ab eo petatur; sed considerasse convenientiorem orandi modum, quem servare debent omnes qui recta fide ac religione orant. Atque ita speciale tantum rationem reddidisse, propter quam, secundum illam orandi rationem, solus Deus orari potest. Quod sane etiam Cajetanus in re ipsa concedit; ait enim divum Thomam solum fuisse locutum de oratione, qua formaliter vel virtute petitur gloria, aut aliquod medium ad gloriam, quatenus medium ad illam est. Et nihilominus non dicit omnem aliam orationem fuisse malam, aut non posse fieri ex fide, et motivo cultus divini, quod sat is est ut illa ad solum Deum fundi possit; ergo necesse est ut concedat illam rationem, quae sumitur ex eo quod solus Deus est auctor gratiae et gloriae, non esse adaequatam. Potest autem inde per proportionem extendi ratio; nam, sicut gratia et gloria non potest peti ab aliquo tanquam a principali auctore, quia Deus hoc sibi vendicat tanquam proprium, ita quodlibet bonum a solo Deo postulari potest, quatenus singulari et proprio quodam modo est auctor omnis boni. Addere subinde possumus divum Thomam non sine causa ita fuisse de oratione locutum; nam oratio christiana, ut sit efficax, debet niti in promissione divina, quae non est de bonis inferioribus, nisi ut ordinantur ad gratiam et gloriam; et ideo qui aliter petit, quantum est ex se efficaciter non petit; ac subinde, e converso, qui habet animum petendi, nixus in promissione divina, etiamsi de gloria non cogitet, propter illam petere videtur. Et in hoc sensu, et respectu talis orationis, ratio est sufficiens et optima, quia simul docet veritatem, et convenientem orandi modum.

12. *Difficultas quedam orta ex ratione.* — Alia occurrit difficultas circa rationem datam: nam ex ea sequitur non posse nos aliud postulare ab una persona divina, quod ab omnibus non postulemus; consequens est falsum; ergo. Sequela patet, quia ratio ex parte Dei, ob quam ad illum singulariter oramus, sive sit omnipotens ejus voluntas et bonitas, sive sit ejus promissio, una est communis omnibus personis; ergo et oratio necessario esse debet omnibus communis, juxta illud principium: *Opera Trinitatis ad extra sunt indirisa;* ob quam etiam adoratio est indivisa. Minor probatur ex usu Ecclesiae: nam ordinarie orat ad solum Patrem, cuius signum est, quia in fine collectarum subdere solet: *Per Dominum nostrum Jesum Chris-*

tum, Filium tuum, qui tecum, etc. Quod ita etiam declaratur in Concilio Carthagin. III, can. 23. Item in litiis sigillatim ad singulas personas dicit: *Pater de cœlis Deus, miserere nobis; Fili,* etc.

13. *Difficultati positæ respondetur, et orationem fundi posse ad unam personam divinam, sive respectu ad aliam, ostenditur.* — Dicendum vero est nunquam esse ita orandum ad unam personam, ut excludantur reliquæ¹. Hoc probat ratio facta, quia nihil potest dare una persona sine aliis, essetque stultum et erroneum hoc petere aut sperare. Nihilominus dicimus secundo, licetum esse loqui specialiter in oratione cum una persona, non dirigendo locutionem ad alias ex propria et formali intentione orantis. Hoc probat usus Ecclesiae. Et ratio est, quia illæ personæ vere sunt distinctæ, et quatenus a nobis confuse et abstracte cognoscuntur, possumus cogitare de una, non cogitando actu de aliis. Rursus unaquaqe per se spectata est verus Deus; ergo possumus ab unaquaque sigillatim petere tanquam a vero Deo, et hoc facit Ecclesia in litania, et fortasse id facit ad profitendam hanc fidem de distinctione personarum, et quod singulæ sint verus Deus; ut autem profiteatur omnes esse eundem Deum, subiungit: *Sancta Trinitas unus Deus, miserere nobis.* Eodem ergo modo possumus nos et ore et mente orare.

14. *Quamobrem dirigat Ecclesia suas orationes ad Patrem?* — *Quando solus Filius consueverit orari ab Ecclesia.* — *Cur Ecclesia non dirigat specialiter ad Spiritum Sanctum aliquam orationem ex Collectis.* — Sæpe etiam hæc oratio accommodatur uni vel alteri personæ, secundum quamdam appropriationem. Nam, sicut solemus attributa essentialia appropriare personis, non ut alias personas excludamus ab identitate in illis attributis, sed ut proprietatem aliquam talis personæ indicemus, ita etiam oramus ad singulas per quamdam appropriationem, ut aliquid peculiare in illis recognoscamus. Sic Ecclesiæ orationes regulariter diriguntur ad personam Patris tanquam ad primum principium, et fontem divinitatis. Quia sicut omnipotentia ob hanc causam appropriatur Patri, ita ob eamdem rationem ad illum dirigit Ecclesia orationes suas; quam rationem affert D. Thomas, in 4, distinct. 15, quæstion. 4, artic. 5, quæstion. 3, ad 1. Alia redi potest, quia solus

¹ Vide Abul. in cap. 6 Matt., q. 88.

Pater proprie dicitur misisse Filium suum, licet tam Filius quam Spiritus Sanctus Incarnationem etiam operati fuerint; unde quia Ecclesia consuevit petere propter Christum, ideo ad Patrem, qui illum misit, orationes dirigit, ut commodius addat terminationem illam: *Per Dominum nostrum Jesum Christum,* etc. Dum autem ad Patrem orat, non excludit alias personas, sed potius virtute includit, ut notavit Tertullian., in lib. de Oratione, et ad hoc significandum addere solet in fine orationum verba illa: *Qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus.* Nonnullæ item orationes Ecclesiæ diriguntur specialiter ad personam Filii, fortasse quia solus Filius incarnatus est, et ideo maxime hoc consuevit facere Ecclesia in his orationibus, quæ continent aliquem respectum vel habitudinem ad personam incarnatam, ut videre licet in orationibus de sanctissimo Eucharistia sacramento, et in vigilia sancti Joannis Baptistæ, et in festo sanctæ Annæ, et sancti Joseph, et similibus. Inter collectas autem Ecclesiæ non invenimus orationem specialiter directam ad personam Spiritus Sancti, cuius rationem divus Thomas supra, ad 2, reddit, quia Spiritus Sanctus procedit ut donum, cuius magis proprium est dari quam dare, et ideo magis consuevit Ecclesia petere ut sibi donetur Spiritus Sanctus a Patre, et Filio, quam ab ipsomet Spiritu Sancto. Vel fortasse id factum est quia Spiritus Sanctus neque est principium deitatis, sicut Pater, neque factus est homo, sicut Filius. Quamvis autem in collectis hoc servet Ecclesia, aliis modis dirigit orationes suas ad personam Spiritus Sancti, ut in litania, in hymnis: *Nunc sancte nobis Spiritus;* et: *Veni, creator Spiritus;* et in prosa, et aliis similibus.

15. *Oratio fundi potest ad deitatem in abstracto.* — *Similiter orari potest tota Trinitas ut sic.* — Ultimo, dicendum est posse nos orare ad Deum non orando determinate ad aliquam personam. Hoc constat, quia possumus imprimis orare ad Deum, ut sic, nihil expresse de personis cogitando. Imo et ad deitatem in abstracto solet Ecclesia orare, ut in hymno Martyrum: *Te summa Deitas, unaque poscimus,* et quodam hymno Dominicæ: *Præstet hoc nobis Deitas beata.* Aliquando vero invocari potest tota Trinitas ut sic. Quod est frequens in hymnis Ecclesiae, et apud sanctos Patres. Objiciunt autem quidam hæretici, nam hoc est contra formam orandi nobis a Christo datam: *Pater noster, qui es in cœlis,*

CAPUT X.

QUOMODO RATIONALES CREATURÆ POSSINT A NOBIS ORARI?

1. *Nonnulli hæretici negarunt esse licitum orare Santos Beatos.* — *Hæreticorum fundamenta.* — Sub hoc titulo multa continentur, sed præcipua difficultas est de Sanctis Beatis, sive Angelis, sive hominibus; qua expedita, reliqua facile resolvi possunt. Multi ergo hæretici negarunt licitum esse orare Santos in celo existentes. Primus auctor hujus hæresis creditur fuisse quidam Eustathius, ut sentit Castro, contra Hæres., verb. *Sancti,* quia de illo dicitur in Concilio Gangreni, loca sanctorum Martyrum vel Basilicas contempsisse, quod magis pertinet ad cultum quam ad orationem. Et ideo alii putant primum inventorem hujus erroris fuisse Vigilantium, ex Hieronymo, in Epistol. 58, ad Riparium; et posse id secuti sunt hæretici Apostolici, ut constat ex Bernard., sermon. 66 in Cantica. Idem secuti sunt Cathari, Pauperes de Lugo, et Waldenses, quos secutus est Wileph., de quo Waldensis, tom. 3, cap. 108 et sequentibus; ac tandem Lutherus et posteriores hæretici eundem errorem professi sunt, ut refert et late impugnat Bellarm., libro 1 de Cultu Sanctorum, cap. 15 et sequentibus.

2. *Hæreticorum fundamenta.* — Multa referuntur hujus erroris fundamenta; sed tria,

vel quatuor sunt præcipua. Primum, quia oratio continet religiosum cultum; sed non licet hunc cultum Sanctis tribuere; ergo neque illos orare. Adde orationem continere cultum latriæ; nam est actus proprius religionis, ut supra dictum est, et ideo Christus solum Deum nos docuit orare, tum verbo Matth. 6: *Pater noster, qui es in cœlis, etc.*; tum exemplo, orando ad Patrem, Joannis 12 et 17, Matthæi 26. Secundo, quia injuriam facimus Christo, si præter illum alium mediatorem inter nos et Patrem interponamus; sed hoc facimus orando Sanctos; ergo. Major probatur, quia Christus est *unicus mediator Dei et hominum*, 1 ad Timoth. 2. Est ergo hæc singularis excellentia Christi, de qua etiam dicitur primæ Joannis secundo: *Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum*. Minor autem probatur, quia vel Sancti sunt orandi ut ipsi faciant, et hoc est contra honorem Dei; vel ut intercedant, et sic constituantur mediatores, quod est contra honorem Christi. Tertio, quia nemo prudenter orat eum, qui non audit vel non cognoscit orationes; Sancti autem non cognoscunt quæ hic nos agimus, et consequenter audire non possunt voces nostras, quia corpora non habent et longe distant, nec cogitationes nostras, quia hoc est proprium Dei. Quarto, quia promptior est Deus ad dandum quod nos petere possumus a Sanctis, vel per Sanctos, quam Sancti ipsi parati sint vel ad dandum quod possunt, vel ad petendum pro nobis quod per se dare non possunt; ergo et superfluum est ac inutile orare ad Sanctos, et est contra fiduciam quam de Deo ipso habere debemus, maxime cum ipse promiserit dare quidquid ab eo petierimus, et de oratione per Sanctos facta nullam specialem promissionem fecerit.

3. *Homines Sanctos Beatos, pariter et Angelos certo modo utiliter et sancte orari posse docet fides catholica.* — *Probatur ex Scriptura.* — *Cur in veteri lege oratio non fieret ad homines justos?* — Vera autem sententia, et de fide certa, est Sanctos, tam homines quam Angelos jam Beatos, utiliter et sancte a nobis orari, si talis oratio debita intentione ac modo fiat, ut ab Ecclesia et ejus membris recta fide utentibus fit. Hæc veritas his temporibus latissime probata est a catholicis scriptoribus contra novos haereticos, et ex his quæ de cultu Sanctorum alibi diximus, fere ostendi potest; et ideo breviter illam confirmabimus, præsentim cum usus Ecclesiæ, quæ columna est et funda-

mentum veritatis, ad certam fidem illius faciendam sufficiat. Propter quod dixit Augustinus, Epistol. 418 ad Januarium, insolentissimum esse contra universalem Ecclesiæ proxim disputare. Habet nihilominus hæc veritas fundamentum in Scriptura, nam ex illa intelligimus sanctos Angelos orare pro nobis, et offerre orationes nostras Deo, Tobiae 12, Apocal. 8. Unde non immerito colligimus, idem esse officium Sanctorum hominum, ex quo aequales Angelis, quoad statum beatitudinis, facti sunt, Matth. 22, Lucæ 20, Apocalyp. 21. Unde quia tempore legis veteris homines justi non admittebantur ad beatitudinem usque ad Christi mortem, ideo in veteri Testamento non legimus, fuisse consuetudinem orandi Sanctos mortuos illo tempore, quamvis legamus quosdam fideles fuisse solitos petere orationes aliorum viventium, quæ etiam commendantur in novo Testamento, ut infra dicimus. Ex quo, et magna ex parte, enervantur argutiæ haereticorum, et sumitur optimum argumentum, postquam certum habemus justos homines mortuos assumi ad beatitudinem, statim ac perfecte purgati sunt, etiam illos posse a nobis licite et utiliter orari.

4. *Probatur ex definitionibus Ecclesiæ.* — Secundo, habet hæc veritas ex definitionibus Ecclesiæ; nam in dicto Concilio Ganguensi, cap. 20, approbantur conventus, et oblationes quæ fiunt ad memorias Martyrum, in quibus vel expresse vel virtute continentur orationes ad Martyres. Et in Concilio Nicæno II, actu sexto, fit invocatio ad sanctissimam Virginem, et alios Sanctos, quod etiam in aliis Conciliis frequens est; et in multis Conciliis approbantur litaniæ, quæ expressam et specificam continent invocationem Sanctorum, de quarum litaniarum usu dicemus infra, lib. 3. Præterea Concilium Constantiense contrarium errorem damnavit in Wiclepho. At tandem Concilium Tridentinum, sess. 23, decernit retinendum esse *Apostolicæ Ecclesiæ usum a primævis Christianæ religionis temporibus receptum, Sanctorumque Patrum consensionem, et sacrorum Conciliorum decreta de Sanctorum intercessione et invocatione*. Hanc autem Sanctorum consensionem latissime ostendit solida eruditione Bellarmin. supra, et ideo in hoc non immoramus. Videri tamen potest etiam Sot., in 4, distinct. 45, quæst. 3, et Eckius, in Enchirid., cap. 25; Canisius, in Catechismo, et alii moderni.

5. *Ratione probatur.* — Ratio potissima sumenda est ex responsione ad argumenta hæ-

reticorum, potestque in hunc modum formari. Quia oratio ad Sanctos ex suo genere est actus bonus et honestus, et non est injuriousus Deo aut Christo, nobisque potest multis modis esse utilis. Primo, quia exercere actum virtutis, per se bonum est ac utile. Secundo, quia hoc modo, mediante oratione, habemus colloquium cum Sanctis. Tertio, quia hinc provocamur ad amorem et imitationem Sanctorum. Quarto, quia hoc modo nostra oratio ad Deum fit efficacior ad impetrandum, quia Sancti potentiores sunt apud Deum, et magis familiares illi; ergo oratio ad Sanctos ex se honestissima est, ejusque usus maxime probandus. Consequentia evidens est, quam nec haeretici negant. Antecedens autem probabitur discurrendo per argumenta haereticorum.

6. *Respondetur fundamentis haereticorum.* — Primum erat de cultu orationis, ad quod imprimis dicimus, Sanctos etiam esse a nobis religiose colendos, non quidem pari cultu cum Deo ipso, quia illos latria non colimus, sed honore inferiori ipsis proportionato, quia licet a virtute religionis non eliciatur, nihilominus cultus religiosus non immerito dicitur, vel quia ad cultum Dei refertur, vel quia per actus spirituales et religiosos tribuitur cum debita intentione et aestimatione. Igitur quamvis oratio contineat cultum religiosum, non inde fit orationem non posse ad Sanctos dirigiri. Cum vero additur orationem continere cultum latriæ, si intelligatur in particulari de oratione Dei, verum est; tamen ex puris particularibus nihil infertur. Si autem universaliter intelligatur, falsum est. Vel certe si sit sensus unum tantum esse orandi modum, falsum etiam est, quia etiam inter homines aliter petimus a rege, ut faciat quod desideramus; aliter a privato regis amico, ut impetrat quod optamus. Et prior petitio dici potest continere regium honorem, posterior vero inferiorem. Sic igitur ad Deum oramus, ut ad principalem auctorem gratiæ et gloriæ, et omnium beneficiorum, quæ ad illam conferunt, et ut ad causam primam, et aliquo modo propriam omnis boni per honestam orationem postulati, ut superiori capite ostensum est; at vero ad Sanctos non hoc modo oramus, sed ut intercessores apud Deum sint, et pro nobis impetrant. Hanc differentiam observavit et docere nos voluit Ecclesia iu litanis; nam ad personas divinas et Trinitatem orat: *Miserere nobis*; ad Virginem autem et reliquos Sanctos dicit: *Ora pro nobis*. Et simili-

ter, cum in missa vel oratione publica aliquid per Sanctos petit, a Deo directe petit per merita et intercessionem Sanctorum. Imo interdum a Deo ipso petit ut Sanctus aliquis pro nobis intercedat, ut in Collecta Sancti Lucæ dicitur: *Interveniat pro nobis, quæsumus, Domine, Sanctus tuus Lucas Evangelista, etc.* Igitur oratio ad Sanctos hac intentione facta, ut ab Ecclesia fit, et a nobis fieri debet, non continet cultum latriæ, quod est evidens; quia per hanc orationem non subjecimur Sancto, tanquam auctori nostro, aut primo principio alicuius rei; neque aliquid ei tribuimus, quod ejus dignitatem vel potentiam excedat, quia solum postulamus ab illo auxilium impetrationis, quod est valde consentaneum ipsis, et statui eorum. Nam si nos possumus impetrare, quid mirum quod idem ipsi efficacius possint? Solent ad hanc differentiationem orationum accommodari verba illa Ps. 120: *Levavi oculos in montes (id est Sanctos), unde veniet auxilium mihi*, id est, per eorum intercessionem: nam *auxilium meum a Domino, qui fecit cælum et terram*. Ita August. ibi, et tractatu 4 in Joannem, et lib. de Pastoribus, cap. 8.

7. Dices interdum Ecclesiam orare Sanctos ut ipsi faciant; ut ad Virginem orat: *Tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende*; et Apostolos precatur: *Nos a peccatis omnibus solvite jussu, quæsumus*. Ubi ponderanda est illa particula, *jussu*, nam majorem potentiam et efficaciam significat, quam impetrationem. Imo ibidem additur: *Quorum præcepto subditur salus, et languor omnium, sanate ægros moribus, nos reddentes virtutibus*. Respondemus imprimis cultum, non tam ex verbis et externis signis, quam ex intentione discernendum esse; sæpe enim intercessorem rogamus eisdem verbis quibus auctorem beneficii, ut quod misereatur nostri, quod hoc bonum nobis concedat, et similia, semper tamen intelligimus ut id faciat, pro nobis intercedendo. Hic ergo est sensus Ecclesiæ, et ideo semper hujusmodi orationes concludit, vel petendo a Virgine ut oret pro nobis, vel omnia principaliter Deo tribuendo. Deinde addo interdum posse Sanctum cooperari Deo ad aliquod beneficium nobis præstandum, non solum orando, sed etiam ministerium aliquod sibi a Deo collatum exhibendo; et tunc licitum esse petere a Sancto ut ipse nobis conferat illud beneficium, non solum orando, sed etiam cooperando, prout

potest, vel quantum ei a Deo commissum est. Sic potest unusquisque orare ad suum Angelum custodem, ut se protegat, illuminet et juvet, saltem plantando et rigando, quia hoc munus commissum est Angelis a Deo, Psalm. 90, Matth. 18. Sic etiam a Sancto aliquo, si credamus habere a Deo virtutem miraculorum, vel sanitatum, postulare possumus, ut id faciat secundum gratiam sibi a Deo concessam. Quod significare videtur Augustinus, 22 lib. de Civit., c. 10, ubi de miraculis, quae ad memoriam Sanctorum fuit, ait: *Faciunt autem ista martyres, vel potius Deus, vel orantibus, aut cooperantibus eis.* Ubi duplum causalitatem tribuit sanctis, orationem et co-operationem: utramque ergo possumus ab eis postulare. Et ad hunc modum possunt exponi verba adducta ex hymno Apostolorum, quamvis in illis præcipue commemorari videatur potestas data Apostolis hic viventibus ad remittenda peccata, et ad solvendum et ligandum, et ad sanandos ægrotos, vel alia signa facienda; nam hoc ad honorem aliquem ipsorum pertinet, quo eos provocamus ad similia beneficia nobis obtainenda.

8. *Oratio ad Sanctos est actus elicitus non virtutis religionis, sed dulie.* — *Dubium quodam.* — Atque ex his colligere possumus orationem hanc, quam ad Sanctos fundimus, non esse actum a virtute religionis elicitem per se loquendo, sed a virtute dulie, quam esse distinctam a religione supra ostensum est. Probatur, quia haec oratio non fundatur proxime in excellentia increata, nec in potestate suprema, sed in excellentia creatæ sanctitatis, et virtute impetrandi, vel ad summum in potestate aliqua ministeriali. Dixi autem *per se loquendo*, quia ex natura talium objectorum iste est modus connaturalis operandi, et secundum hunc modum dubitari non potest quin actus ille orandi non sit religionis, sed dulie. Quarri autem potest an aliquo alio modo, extrinseco quidem, non tam contra rectam rationem, possit quis interdum orare ad Sanctos ex virtute religionis. Videtur enim posse, quia quoad hoc eadem est ratio de devotione et de oratione; sed devotio ad Sanctos esse potest ex virtute religionis; ergo et oratio. Major certa est ex D. Thom. 2, quæst. 82, in princ. Minorem autem sumo ex eodem Sancto, eadem q., art. 2, ad 3. Quærerit enim ibi an devotio sit actus religionis, et objicit in tertio argumuento, quod dicimus esse devoti aliquibus Sanctis viris, et respondet: *Quod devotio, quæ ha-*

betur ad sanctos Dei mortuos vel vivos, non terminatur ad ipsos, sed transit in Deum, in quantum, scilicet, in ministris Dei Deum veneramur. Quibus verbis videtur voluisse explicare quomodo illa devotio sit actus religionis; nam si hoc non sentiret, facilius dicaret illam devotionem ad sanctos esse alterius rationis, sicut dicit de devotione humana servorum ad dominos. In contrarium vero est, quia nunquam possumus orare Sanctos, nisi ut ministros vel intercessores; ergo nunquam potest illa oratio immediate elici a virtute religionis.

9. *Dubium illud resolvitur.* — *Quomodo oratio ad sanctos ex virtute religionis oriri possit?* — *Illa oratio ad Sanctos non est consulenda.* — Respondet imprimis, quod ad devotionem attinet (ut illud obiter expediamus), etiam devotionem ad Sanctos, quasi intrinsecam et connaturalem, non esse actum elicitem a religione, sed a dulie. Quod non credo negasse D. Thom. citato loco, sed id supposuisse, vel inclusisse sub devotione inferiori, quæ ad inferiorem cultum, vel famulatum ordinatur. Talis enim est devotio qualis est cultus, ut ibidem D. Thom. sentit, et est clarum, quia devotio nihil aliud est quam affectus ad cultum; sed cultus proprius Sanctorum non pertinet ad religionem, sed ad duliam, ut ex materia de adoratione suppono; ergo et devotio. Diximus autem in eadem materia de adoratione, in 1 tomo tertiae partis, posse nos, si velimus, colere Sanctos non immediate et formaliter ob eorum intrinsecam sanctitatem, sed immediate ob excellentiam Dei, qui in illis singulari modo est tanquam in ministris et templis suis. Hic enim modus colendi Sanctos per se non est malus; imo cedit speciali modo in cultum Dei, quamvis regulariter illo modo non utamur propter vitandum periculum, et quia alter modus cultus est magis proprius rationalis personæ. Ille tamen cultus, si ita attribuatur, immediate per virtutem religionis tribuitur, quia immediata ratio talis cultus est ipsa divina excellentia. Ad hunc ergo cultum videtur pertinere devotio, quam D. Thomas in illa solutione explicare voluit; et juxta eumdem modum non est improbabile posse interdum orari Sanctum ex immediata religione ad Deum. Nam possumus hic distinguere intentionem petendi, et intentionem colendi; nam qui orat Sanctum, necessario habere debet voluntatem petendi immediate ab illo, ut ipse impetraret a Deo; tamen non

videtur necessarium ut velit per illam orationem immediate ac principaliter colere ipsum Sanctum propter ejus creatam sanctitatem, sed in ipso colere Deum principaliter; ita ut tota ratio orandi Sanctum sit, ut per talem orationem, et per eam quæ postulatur a Saneto, Deus ipse magis colatur et veneretur. Sed licet iste modus speculative non videatur impossibilis, tamen nec est facilis, neque ad usum applicandus vel consulendus. Nam, licet oratio fundi possit ad Sanctum principaliter propter honorem Dei (hoc enim et facile et optimum est), tamen in ea ratione convenientissime operatur religio imperando dulie, ut eliciat orationem ad Sanctum, quia ipsa religio principaliter ordinat ad honorem Dei. Et fortasse in hoc sensu locutus etiam est divus Thomas de devotione in citato loco, cum ait: *devotionem ad Sanctum transire ad Deum, scilicet per imperium religionis.*

10. *Satisfit secundo fundamento hæretorum.* — *Christus Dominus duplum dici potest mediator inter Deum et homines.* — Secunda objectio attingit materiam de Christo mediatore, quam in primo tomo de Incarnatione late tractavi, et ideo breviter hic objectionem expediam. Duo ergo sunt modi ad quæstiōnem præsentem pertinentes, quibus Christus Dominus dici potest mediator inter nos et Deum, scilicet, vel per modum advocati et orantis, vel per modum merentis nobis, aut satisfacientis pro nobis. Quamvis enim hi duo posteriores modi sint aliquo modo diversi, tamen in hoc conveniunt, quod neuter illorum exercetur in statu beatitudinis, sed utrumque illud officium complevit Christus pro nobis, dum fuit viator; nunc autem retinet suum thesaurum meritorum et satisfactionum, quod Patri præsentare semper potest, et ita etiam quoad hanc partem mediatoris munus exercere. Alius autem modus intercedendi seu mediandi per modum petentis, et impetrantis, de se non limitatur ad statum viae, sed in beatitudine etiam exerceri potest, ut nunc supponimus. Duobus ergo modis possumus nos intueri Christum ut mediatorem nostrum, vel uti (ut sic dicam) mediatione ejus in orationibus nostris. Primo, intuendo ad ejus merita et satisfactiones, vel etiam ad orationes quas pro nobis in via perfecit, haec omnia Deo offerendo, præsentando, et allegando, ut propter illa nostras orationes exaudiat; quem modum exercet Ecclesia, quoties in fine suarum orationum

addit: *Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.* Alter modus recurrendi ad Christum ut ad mediatorem, est petendo ab illo ut pro nobis intercedat, sicut Martha ad illum dicebat: *Sed et nunc scio quia quæcumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus.* 11. *Cum Sanctos oramus, ab eis petimus ut Christi Domini merita Deo pro nobis præsentent.* — Cum ergo hæretici objiciunt per orationes ad Sanctos factas fieri injuriam Christo ut mediatori, inquiror sub qua illarum rationum derogetur per illas proprio muneri et dignitati Christi Domini. Nam si de primo loquantur, non habet locum in formalis et propria quæstione, quam nunc tractamus. Nam licet illa sit propriissima ratio, sub qua Christus dicitur unicus mediator noster (quia dedit semetipsum in redemptionem pro nobis ut in eodem loco 1 ad Timoth. 2 subjungitur), hoc nihil obstat orationibus Sanctorum. Quia cum Sanctos oramus, non facimus illos mediatores aut redemptores nostros illo modo, sed solum interpellatores, ut fructus meritorum Christi nobis applicetur. Unde hoc ipsum a Sanctis petere possumus et debemus, scilicet, ut suis orationibus præsentent pro nobis Deo Christi merita. Et quamvis hoc non exprimamus in nostra oratione, in fide, qua ad Sanctos oramus, includitur, nam certo credimus ipsosmet Sanctorum in celo nihil petere a Deo, nisi in Christo, et propter Christum, iuxta verbum ejus: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, et iterum: In illo die in nomine meo petetis.*

12. *Possimus etiam Deum orare propter Sanctorum merita.* — Atque haec quidem responsio, quantum ad orationem attinet, est sufficientissima. Replicare autem possunt hæretici, quia nos non solum oramus Sanctorum, sed etiam oramus Deum, ut propter merita Sanctorum hoc vel illud nobis concedat, nimirum gratiam, vel remissionem peccatorum, ut ex communī usu Ecclesiæ manifestum est; ergo facimus Sanctorum non tantum oratores pro nobis, sed etiam mediatores per sua merita et satisfactiones. Et ideo addendum est etiam hunc modum orandi propter Sanctorum esse justum et sanctum, prout ab Ecclesia fit recta fide absque præjudicio proprie prærogativæ Christi Domini. Quod patet ex usu Scripturæ, etiam ante adventum Christi Domini. Nam Exodi 32 oravit Moyses: *Recordare, Domine, Abraham, Isaac et Israel serorum tuorum.* Et secundo Paralip. 6, Salomon ita concludit orationem suam: *Domine Deus,*